

19.5.2025

Hallintovaliokunnalle

Asia: U 69/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallanehkäisyä ja torjuntaa koskevista säännöistä (COM (2022) 209 final) (UJ 2/2025 vp) (Perusmuistio EU/88/2022-SM-63)

Tässä asiantuntijalausunnossa on arvioitu erityisesti palveluntarjoajien vapaaehtoista tunnistamista koskevan tilapäisen sääntelyn vaikuttamista. Muutettu ehdotus on viety myös perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Asetusehdotuksen tavoitteena oli tiukentaa CSA -materiaaliin liittyvää sääntelyä vakavien rikosten uhreina olevien lasten suojelemiseksi. Ehdotusta on merkittävästi heikennetty. Pahimmassa tapauksessa vaikuttaisi siltä, että mikäli myös vapaaehtoisen menettelyn alaa rajataan, asetuksen lopputulos on täysin päinvastainen alkuperäisen asetusehdotuksen tavoitteen kanssa; sen sijaan, että tiukennetaan CSA -materiaaliin liittyvää sääntelyä vakavien rikosten uhreina olevien lasten suojelemiseksi, estetään reaaliaikaisten vakavien tekojen tunnistaminen palveluntarjoajan toimesta.

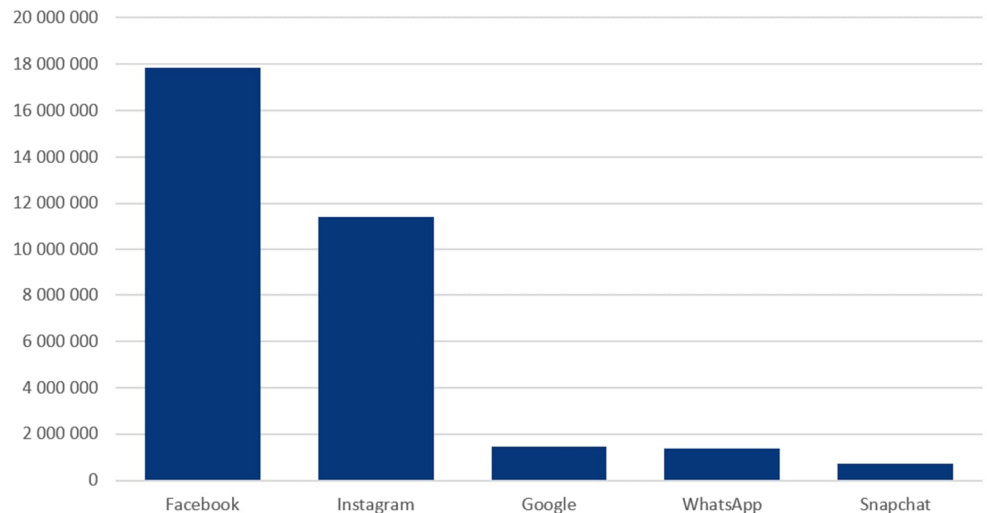
Asetusehdotuksen keskeiset haasteet ovat neuvotteluiden aikana liittyneet 7 artiklan mukaiseen tunnistamismääräykseen ja erityisesti sen suhteeseen luottamuksellisen viestinnän suojaan. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että sääntely on tarkkarajaista ja oikeasuhtaista. Nyt ehdotetusta versioista on poistettu nämä vaikeat kokonaisuudet mutta edellytetty, että asiaa on vielä arvioitava teknologisten ja oikeudellisten kysymysten osalta.

Keskusrikospoliisin rooli

Keskusrikospoliisissa toimii lasten seksuaalista hyväksikäyttöä torjuva ryhmä. Ryhmässä käsitellään vuosittain yli 10 000 lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön taikka laittomaan kuvamateriaaliin liittyvää havaintoa. Suurin osa raporteista tulee Yhdysvalloista. Yksityisellä sektorilla ja vapaaehtoistoimijoilla on keskeinen rooli havaintotiedon tuottamisessa poliisille.

Erityisen tärkeänä tavoitetta sääntelyn tiukentamisesta on pidettävä nykytilanteessa, jossa lapsiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta on siirtynyt enenevässä määrin ja monimuotoisilla tavoilla tietoverkkojen avustuksella tehtäväksi.

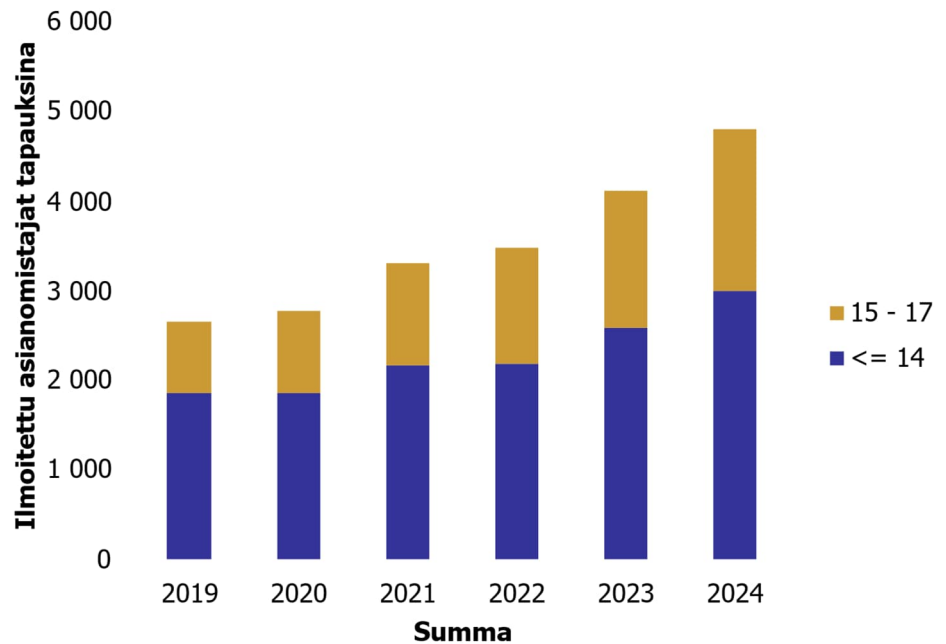
NCMEC-raporttien TOP 5-palveluntarjoajat maailmassa vuonna 2023

Asetusehdotuksen vaihtoehtona on valmistelun eri vaiheissa ehdotettu nykyisten viranomaismenettelyiden tehostamista. Tapausten paljastaminen ja erityisesti estäminen poliisin toimin on erittäin haasteellista, sillä poliisin toimivaltuuksien käyttö on erittäin kohdennettua ja rajattua ja mahdollistuu tietoverkossa vain korkean kynnyksen ylittyessä ja usein vain tuomioistuimen luvalla ja käytännössä vain jo tapahtuneiden ja havaittujen yksittäisten rikosten osalta. Tietoverkoissa käyttäjien yksityisyyden suoja on tällä hetkellä äärimmäisen korostunut muiden perusoikeuksien kustannuksella.

Teoista on vaikea tehdä havaintoja kovinkaan helposti fyysisen maailman puolella. Tekojen estäminen on viranomaistoimin käytännössä rajallista ja tutkiminen nyt ja tulevaisuudessa muun muassa korostuneesta yksityisyyden suojasta ja salauksesta johtuen vain rajallisesti mahdollista.

Poliisille toimitettujen raporttien ja havaintojen määrä on ollut huomattavassa kasvussa viime vuosina. Ongelma kasvaa ja monimuotoistuu ja tekojen uhreina on yhä pienempiä lapsia. Nuorimmat tunnistetut uhrin poliisin tutkimissa rikoksissa ovat olleet alle 10 -vuotiaita. Merkittävien osa uhreista on alle 14 -vuotiaita. Tapaukset ovat laajoja ja yhdessä tekokokonaisuudessa voi olla usein yli sata uhria. Yhteiskunnan on löydettävä tietoverkossa tapapaino eri perusoikeuksien välillä ja keinot puuttua tähän rikollisuuteen.

Tunnistamismääräystä koskevat menettelyt (Artiklat 7 – 11)

Asetusehdotuksesta on poistettu velvoittavat säännökset CSA materiaalin tunnistamiseksi. Keskusrikospoliisi on aikaisemmassa lausunnossaan tuonut esiin sen, että tunnistamismääräyksen täytäntöönpano on teknisesti huomattavasti helpommin toteuttavissa sellaisen aineiston osalta, joka on jo aiemmin todettu CSA-materiaaliksi. Tunnistaminen kohdistuisi tällöin kuvien hash -arvoihin. Ehdotuksesta on kokonaan poistettu tätä menettelyä koskevat artiklat. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että arviointia teknologisten ja oikeudellisten kysymysten osalta velvoittavan sääntelyn antamiseksi tältä osin jatketaan kuten ehdotuksen 85 artiklaan on kirjattu.

Vapaaehtoista tunnistamista koskevan tilapäisen sääntelyn vakiinnuttaminen

Tunnistamismääräyksen sijaan on ehdotettu vuonna 2021 voimaantulleella – ja vuonna 2024 jatkettulla – direktiivin 2002/58/EY tilapäisellä poikkeuksella (asetus (EU) 2021/1232 tilapäisestä poikkeuksesta direktiivin 2002/58/EY tiettyihin säännöksiin siltä osin kuin on kyse teknologioista, joita numeroista riippumattomien henkilöiden välisten viestintäpalvelujen tarjoajat käyttävät henkilötietojen ja muiden tietojen käsittelyyn verkossa tapahtuvan lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi, jäljempänä tilapäinen poikkeusasetus) tietyille palveluntarjoajille mahdollistettujen vapaaehtoisten käsittelytoimenpiteiden tuomista pysyvän sääntelyn piiriin (uusi artikla 4a).

CSAM-asetuksella ehdotetaan vakiinnutettavaksi tilapäisen poikkeusasetuksen nojalla sovellettu menettely, joka mahdollistaa sen, että numeroista riippumattomat henkilöiden välisten viestintäpalvelujen

tarjoajat voivat käyttää erityisiä teknologioita henkilötietojen ja muiden tietojen käsittelyyn siinä laajuudessa, kuin on ehdottoman välttämättömyyden niiden palveluissa välitetyn CSA-materiaalin tai siellä tapahtuvan groomingin havaitsemiseksi ja siitä ilmoittamiseksi ja kyseisen materiaalin poistamiseksi.

Asetusehdotukseen on lisätty suojatoimia verrattuna nykyisiin vapaaehtoihin toimiin CSA -materiaalin tunnistamiseksi. Asetuksella ei luoda velvoitteita purkaa päästä päähän -salausta tai rajoiteta sen käyttöä. Asetusehdotuksessa on lukuisia yksityiskohtaisia edellytyksiä, jotka käsittelyn olisi täytettävä ollakseen lain mukaista.

Palveluntarjoajat ovat alkujaan itsekin pitäneet ongelmaa niin vakavana, että ovat katsoneet, että siihen on puututtava palveluehtojen vastaisena sisältönä. Rikosoikeudellisesti on kyseenlaista, että palveluntarjoaja tietoisena siitä, että sen palvelussa on tällaista sisältöä, jonka hallussapito on kriminalisoitua, käsittelisi ja välittäisi materiaalia edelleen. Kaikki palveluntarjoajat eivät kuitenkaan toimita havaintoja vapaaehtoisuuden pohjalta. Osin palveluntarjoajia voivat velvoittaa eri maiden kansalliset lainsäädännöt.

Keskusrikospoliisin ymmärryksen mukaan palveluntarjoajilla on oltava vastuu tarjoamiensa palveluiden turvallisuudesta käyttäjilleen sekä asetettujen käyttöehtojensa noudattamisesta sekä mahdollisuus valvoa näitä velvoitteita. Sisäministeriön perusmuistiossa (EU/88/2022-SM-63) esille tuoduin tavoin silloin, kun kyse on tietoturvasta, myös viestin sisällön osalta tämä onkin jo mahdollista (SVPL 272 §).

Vapaaehtoista tunnistamista koskevan tilapäisen sääntelyn merkitys rikostorjunnalle

Keskusrikospoliisi pitää ehdottoman tärkeänä, että tunnistaminen koskee sekä tunnettua että uutta CSA materiaalia sekä lasten houkuttelua. Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan torjumisen kannalta erityisesti uuden materiaalin tunnistaminen ja houkuttelua koskevan materiaalin tunnistaminen on äärimmäisen tärkeää ja mahdollistaa reaaliaikaisten rikoskokonaisuuksien tunnistamisen ja niihin puuttumisen, sekä jopa pidemmälle menevien tekojen estämisen tai käynnissä olevien tekojen jatkumisen estämisen.

Mikäli toimet rajataan vain jo tunnistettuun materiaaliin tämä vaikuttaa siten, että toimilla puututaan vain jälkikäteeseen jo tunnistettuun materiaaliin, joka voi joissakin tilanteissa olla jo verrattain vanhaakin ja mahdollisuudet puuttua lasten suojelemiseksi käynnissä olevien tekojen osalta heikkenevät. Poliisin toiminnassa on priorisoitu puuttuminen käynnissä oleviin rikoksiin.

Lopuksi

Keskusrikospoliisi pitää ehdotuksen sisältöä hyväksyttävänä, vaikka laittoman sisällön torjumiseksi tehtävien toimien osalta sen sisältöä on merkittävästi heikennetty. Pahimmassa tapauksessa vaikuttaisi siltä, että mikäli vapaaehtoisen menettelyn alaa rajataan, asetuksen loppu-tulos on täysin päinvastainen alkuperäisen asetusehdotuksen tavoitteen kanssa; sen sijaan, että tiukennetaan CSA -materiaaliin liittyvää sääntelyä vakavien rikosten uhreina olevien lasten suojelemiseksi, es-tetään reaaliaikaisten vakavien tekojen tunnistaminen palveluntarjo-ajan toimesta ja samalla poliisin mahdollisuus puuttua näihin tekoihin lasten suojelemiseksi.

Keskusrikospoliisin päällikkö

Robin Lardot

Rikostarkastaja

Anu Jaakkola

Automaattisesti päivittyvä allekirjoitusfraasi. Älä poista tätä kenttää, jos allekirjoitat asiakirjan sähköisesti.